

Skattestatistisk årsbok 2001

Tax Statistical Yearbook of Sweden 2001

Via RSV:s hemsida på Internet,
www.rsv.se
 kan man dygnet runt beställa blanketter och
 broschyrer, få information, räkna ut sin skatt m.m.
 Skattestatistisk årsbok finns under kategorin
 Förvaltningsinformation.

Foto omslag: Tom Bonnalt/Pressens Bild
 Original omslag: Lennart Söderberg, RSV
 Originalarbete och tryckning: Centraltryckeriet AB, Borås 2001

RSV 152 utgåva 4, Skattestatistisk årsbok 2001
 ISSN 1404-4463
 ISBN 91-38-31885-7

Beställning: Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm, Tel 08-690 91 90

Förord

Riksskatteverket (RSV) ger nu ut den fjärde upplagan av Skattestatistisk Årsbok. Den första kom 1998 och var en fortsättning på den tidigare publikationen som utgavs av Statistiska centralbyrån (SCB) 1992, 1994 och 1996.

Syftet med Skattestatistisk Årsbok är att ge en översiktlig och samlad bild över ekonomisk statistik avseende det svenska skattesystemet. Publikationen ska kunna användas som underlag i samhällsdebatten, där skattepolitiken utgör en av de viktigaste och mest kontroversiella frågorna. Dessutom ska boken tjäna som en vägledning till de många statistikkällor som finns på området.

Inledningsvis i kapitel 1 behandlas skatter i ett ekonomiskt och historiskt perspektiv. Därefter följer i kapitel 2 en utläggning om offentliga sektorns inkomster och utgifter utifrån nationalräkenskaperna. I kapitel 3–5 presenteras statistik avseende skatt på arbete, kapital respektive varor och tjänster. I kapitel 6 ges en fördjupning avseende företagsbeskattning.

I kapitel 7 behandlas inkomstfördelning och i kapitel 8 skatteskulder och uppbördsförluster. En redogörelse av fel och fusk samt skattekontroll och skattebrott redovisas i kapitel 9 och 10. I kapitel 11 redovisas resultat från attitydundersökningar som RSV gjort under 2001. Därefter presenteras den svenska skatteadministrationen i kapitel 12 och de svenska skatternas historia i kapitel 13. Årsboken avslutas med internationella jämförelser i kapitel 14. Inom varje kapitel har ambitionen varit att ge en fyllig redogörelse av alla förekommande skatter, även sådana som är beloppsmässigt obetydliga med som ibland väcker stort intresse i den allmänna debatten. Förutom statistik över olika offentliga skatteinkomster (skatteutfallet) har vi så långt möjligt försökt presentera statistik över antalet skattskyldiga (skattesubjekt) som betalar

skatterna samt de inkomster, tillgångar, varor m.m. (skatterbaserna) som beskattas. I anslutning till de statistiska diagrammen och tabellerna finns förklarande texter om skatteregler och uppbördsförfaranden.

Liksom tidigare har en strävan varit att publicera så aktuell statistik som möjligt samt tidsserier bakåt. Möjligheten till exempelvis aktuell inkomstskattestatistik begränsas dock av att statistiken bygger på taxeringen ett år efter inkomståret. När det gäller internationell skattestatistik som publiceras av Eurostat (EU:s statistikkontor) eller OECD förekommer av naturliga skäl eftersläpningar i sammanställningen av statistik från medverkande länder.

Efter kapitel 14 finns en omfattande engelsk sammanfattning. Förutom att sammanfatta det viktigaste innehållet i boken är den en ingång till tabellerna i respektive kapitel. Alla tabeller i den svenska delen är försedda med engelsk text. Den engelska sammanfattningen finns även utgiven som ett särtryck (*Taxes in Sweden 2001*).

Skattestatistisk Årsbok 2001 har framställts av utvärderingsenheten vid RSV. Redaktörer har varit Maria Karanta och Mikael Pyka. I arbetet har även medverkat sakenheter vid verket och inom skatteförvaltningen, däribland Särskilda skattekontoret i Ludvika, som handlägger punktskatteärenden. Utanför RSV och skatteförvaltningen har Finansdepartementet bidragit med kapitel 1 och SCB med kapitel 2 och 7.

Riksskatteverket i december 2001

Mats Sjöstrand
Generaldirektör

In English:

This is the fourth annual edition of the Tax Statistical Yearbook of Sweden. The purpose of the publication is to present an overview of the Swedish tax system as well as up-to-date statistics on tax bases, tax revenue and other relevant aspects of taxation.

To make the yearbook accessible to an English-speaking audience, an English summary is available as

a separate publication, *Taxes in Sweden 2001*, and at our web site www.rsv.se. The English summary contains references to tables in the Swedish edition. These references are put in brackets, e.g. [12.1] in the English summary is a reference to table 12.1 in the Swedish edition. Furthermore, all tables in the Swedish edition are translated to English.

Skattestatistisk Årsbok 2001

		Sida/Page
Förord	Preface	3
Innehållsförteckning	Table of contents	4
Sammanfattning	Summary	5
DEL I ÖVERBLICK	OVERVIEW	
1 Skatter i ett ekonomiskt perspektiv Anders Kristoffersson, Finansdepartementet	Taxes in an economical perspective	15
2 Den offentliga sektorn i nationalräkenskaperna Ingegerd Hörnström, SCB	The general government sector in the national accounts	29
DEL II SKATTEBASER OCH SKATTEINKOMSTER	TAX BASES AND TAX REVENUE	
3 Skatt på arbete Annika Persson, RSV	Taxes on labour	39
4 Skatt på kapital Annika Persson, RSV	Taxes on capital	71
5 Skatt på varor och tjänster Mats Andersson, RSV	Taxes on goods and services	99
6 Särskilt om företagsbeskattning Mats Andersson, RSV	More about business taxation	119
DEL III SÄRSKILDA REDOVISNINGAR	SPECIAL TOPICS	
7 Skatt, inkomstfördelning och förmögenhet Petter Lundberg, SCB	Taxes, income distribution and wealth	135
8 Skatteskulder och uppbördsförluster Mats Andersson, RSV	Tax arrears and collection losses	151
9 Fel och fusk Håkan Malmer, RSV	Tax errors and tax evasion	159
10 Skattekontroll och skattebrott Håkan Malmer, RSV	Tax control and tax crime	183
11 Attityder till skattsystemet och skattemyndigheten Maria Karanta och Mikael Pyka, RSV	Attitudes to the tax system and the tax authorities	201
12 Administration av skattsystemet Gunnar Olsson, RSV	The tax administration	207
13 Skatternas historia under 1900-talet Gunnar Olsson, RSV	A century of taxes	215
14 Svenska skatter i internationell jämförelse Maria Karanta, RSV	Swedish taxes in an international perspective	223
Detaljerad innehållsförteckning	Detailed table of contents	237
Tabellregister	List of tables	243
Sakregister	Index	256

Sammanfattning

1 Skatter i ett ekonomiskt och ett historiskt perspektiv

I detta kapitel presenteras en ekonomisk och historisk referensram som bakgrund till redovisningen av enskilda skatter i efterföljande kapitel.

Skattesystemets huvuduppgifter

Skattesystemets grundläggande uppgift är att finansiera offentliga utgifter. Utöver detta grundläggande fiskala syfte brukar skattesystemet tilldelas tre kompletterande huvuduppgifter: att skapa samhällsekonomisk balans, att fördela inkomsterna rättvist och att fördela resurserna effektivt.

Grundläggande beskattningsprinciper

Nära förknippade med olika fördelningspolitiska aspekter är två grundläggande beskattningsprinciper: intresseprincipen och skatteförmågeprincipen. Enligt intresseprincipen skall skatteuttaget knytas till olika gruppers intresse av olika slag av offentlig verksamhet. Skatteförmågeprincipen innebär att skatten skall betalas efter de skattskyldigas förmåga att betala skatten.

En ekonomisk klassificering av olika skatter

En ekonomisk klassificering av olika skatter kan ske på många sätt. I den här boken är utgångspunkten skatt på arbete och skatt på kapital. En annan vanlig distinktion är direkta och indirekta skatter. Med direkta skatter avses skatter som utgår på inkomster och förmögenheter. Indirekta skatter utgår vid omsättning av varor och tjänster och består av moms och punktskatter på t.ex. alkohol och tobak. Dessa två indelningsgrunder kan kombineras i en fyrdelning av de svenska skatterna; direkta och indirekta skatter på arbete och kapital.

Skatternas utveckling de senaste 25 åren

De svenska skatternas utveckling under de senaste 25 åren kan mycket kortfattat beskrivas på detta sätt:

- *från sam- till särbeskattning*
1971 avskaffades sambeskattningen av giftas inkomster. Sambeskattningen medförde att marginaleffekterna på extra arbetsinsatser för ett hushåll blev höga

och detta i kombination med en ökad förvärvsfrekvens för kvinnor ansågs som ett problem, bl.a. ur jämställdhetssynpunkt.

- *från direkt till indirekt beskattning*
Uttaget av socialavgifter har ökat, bl.a. för att finansiera pensionssystemet. Punktskatterna har fått större betydelse för finansiering av offentliga utgifter.
- *skattereformen 1990–91*
De formella skattesatserna sänktes, skattebaserna breddades, styrande inslag togs bort, proportionell skatt på kapital infördes (30 procent).
- *efter skattereformen*
Skatteuttaget på arbete har ökat, bl.a. genom allmänna egenavgifter. En inkomstskattereform har dock fr.o.m. år 2000 påbörjats med skattereduktion och en höjning av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt. Hänsyn tas till internationella krav med nya villkor för bl.a. beskattning av kapitalinkomster. Det finns inslag av skatteväxling (ökad vikt åt skatter på miljöskadliga aktiviteter samtidigt som skatterna på arbete sänkts).

2 Den offentliga sektorn i nationalräkenskaperna

I kapitlet redovisas översiktligt den offentliga sektorns inkomster och utgifter i enlighet med nationalräkenskaperna (NR), som är en statistisk sammanställning i konform över hela den svenska ekonomin, uppdelad på olika sektorer och olika slag av inkomster och utgifter. Den offentliga sektorn delas upp i tre delsektorer: statlig respektive kommunal sektor, samt socialförsäkringssektor. Inkomsterna delas upp i skatter, socialförsäkringsavgifter, ränteinkomster och övriga inkomster. Dessutom tillkommer det finansiella sparandet (totala inkomster minus totala utgifter). År 2000 var de totala inkomsterna nästan 1 245 miljarder kr, varav skatterna inklusive socialförsäkringsavgifter utgjorde 1 103 miljarder kr. Utgifterna uppgick till 1 160 miljarder kr, varav transferringar utgjorde 561,2 miljarder kr. Det finansiella sparandet uppgick 2000 till nästan 85 miljarder kr, eller drygt 4,1 procent av bruttonationalprodukten (BNP).

Under perioden 1993–2000 ökade de löpande inkomst- och förmögenhetsskatterna från knappt 300 till nästan 470 miljarder kr. Skatterna på produktion och import ökade under samma period från knappt 226 till

319 miljarder kr. Uppgifter om skattekvoten, d.v.s. skatternas andel av BNP, används ofta i den ekonomiska debatten. Under perioden 1993-2000 har den totala skattekvoten ökat från 48 till 54 procent.

Av statens, socialförsäkringssektorns och primärkommunernas utgifter används nästan hälften, ca. 46 procent, till social trygghet och ekonomiskt stöd. Andra viktiga ändamål är hälso- och sjukvård (knappt 11 procent), utbildning och universitetsforskning (11 procent) samt ofördelade utgifter, däribland räntor på statsskulden (8 procent).

3 Skatt på arbete

I kapitlet redovisas skatteunderlag och skatteinkomster från förvärsarbete. Som skatt på arbete räknas dels fysiska personers inkomstskatt dels socialavgifter.

Skatt på arbete idag

År 1999 uppgick skatten på arbete till 692 miljarder kr, motsvarande 34,7 procent av BNP.

Sysselsättning och inkomster

Från högkonjunkturåret 1990 till lågkonjunkturåret 1993 minskade antalet arbetade timmar med nio procent. Därefter har en återhämtning skett. Mellan 1993 och 2000 ökade antalet arbetade timmar med åtta procent vilket innebär att nivån är i stort sett tillbaka till vad den var år 1990. Ökningen kan både hänföras till fler sysselsatta och fler arbetade timmar per sysselsatt. Andelen heltidsanställda 1999 var bland männen 83 procent och bland kvinnorna 58 procent. Genomsnittinkomsten för en heltidsarbetande 1999 var 255 900 kr.

Direkt skatt på arbete

De taxerade förvärsinkomsterna 1999 var 1 183 miljarder kr och utgör basen för skatteberäkningen. Skatten tas ut som statlig och kommunal inkomstskatt och sedan 1993 även som allmänna egenavgifter. Den genomsnittliga kommunalskatten är 30,53 procent år 2001. Statlig inkomstskatt tas ut fr.o.m. 1999 i två skikt, 20 respektive 25 procent. Den högsta marginalskatten år 2001 är 55,5 procent. År 1999 hade 20 procent av inkomsttagarna över 20 år inkomster över skiktgränsen för statlig inkomstskatt. Motsvarande andel för heltidsanställda män är 48 procent och för dito kvinnor 23 procent.

Socialavgifter

Socialavgifter tas ut i olika former: arbetsgivaravgifter (egenavgifter för egenföretagare), allmän pensionsavgift (före 1998 allmänna egenavgifter) och den särskilda löneskatten (skall betalas på förvärsinkomster som inte är förmånsgrundande, vissa försäkringsersättningar och pensionskostnader). År 1999 uppgick socialavgifterna till 351 miljarder kr, och de svarade därmed för drygt hälften av alla skatter på arbete.

4 Skatt på kapital

Dagens kapitalbeskattning innefattar skatt på löpande kapitalinkomster, skatt på innehav av kapital samt skatt som tas ut då kapitalet byter ägare.

Skatt på kapital idag

Kapitalskatterna inklusive bolagsskatterna uppgick 1999 till 130 miljarder kr varav bolagsskatten var 53 miljarder kr. Kapitalskatternas andel av BNP har i stort ökat sedan 1992, och 1999 låg de på 6,5 procent.

Hushållens kapitalsituation

Ambitionen med kapitalbeskattningen är att ha en likvärdig beskattning av olika kapitalplaceringsformer för att motverka skatteplanering. Hushållens nettoförmögenhet till marknadsvärde var 2 948 miljarder kr 1999 eller i genomsnitt ca 395 000 kr/invånare. Hushållens finansiella förmögenhet ökade med 88,8 miljarder kr mellan 1990 och 1999. Ökningen förklaras främst av kraftig värdeökning och inflöde i börsakter och fonder. Den skatt på kapital som hushållen betalar består i första hand av fastighetsskatt, skatt på räntor, utdelningar och reavinster och förmögenhetsskatt. Skatten reduceras för betalning av skuldräntor. År 1999 betalade hushållen drygt 44 miljarder i skatt på kapital (inkl. fastighetsskatt och förmögenhetsskatt) eller i genomsnitt ca 4 900 kr/invånare.

Olika typer av kapitalskatt

Underlaget för fastighetsskatt är taxeringsvärdet som i princip skall utgå till 75 procent av marknadsvärdet. Skattesatserna varierar för olika fastighetstyper. Parallellt med att frysningen av taxeringsvärdena för småhus och hyreshus upphörde år 2001 sänktes skattesatsen till 1,0 procent för småhusen och till 0,5 procent för hyreshusen. Fastighetsskatten uppgick till 23 miljarder kr 1999, drygt hälften av den var hänförlig till småhus.

Skatten på hushållens kapitalinkomster, netto, uppgick 1999 till över 25 miljarder kr. Fram t.o.m. 1995 var denna skatt negativ, den ökning som redovisas efter det beror främst på stora ökning av reavinster och minskade skuldräntor. Sett mera långsiktigt finns en tendens att hushållen sparar mer i värdepapper och mindre på banken. Detta har betydelse för utvecklingen av reavinsterna, relativt ränteinkomsterna.

Individerna betalade drygt åtta miljarder i förmögenhetsskatt 1999. Sedan 1992 är förmögenhetsskatten proportionell, och utgår med 1,5 procent av skattepliktig förmögenhet över skattepliktsgränsen. I samband med att frysningen av taxeringsvärdena för småhus upphörde år 2001 höjdes gränsen för uttag av förmögenhetsskatt till 1,0 mkr för ensamstående och 1,5 mkr för sambeskattade par. För år 2002 föreslås en ytterligare höjning av gränsen till 1,5 mkr för ensamstående och 2 mkr för sambeskattade par. År 1999 hade 433 000 hushåll en nettoförmögenhet över 900 0000 kr och den samlade beskattningsbara förmögenheten för hushållen var 582 miljarder kr.

5 Skatt på varor och tjänster

Med skatt på varor och tjänster avses sådana skatter som utgår på produktion, konsumtion och försäljning av varor och tjänster. De består dels av den generella mervärdesskatten, moms, och dels av punktskatter på specifika varor och tjänster. År 2000 uppgick skatterna på varor och tjänster till 253 miljarder kr, motsvarande 12,7 % av BNP eller 24 % av de totala skatterna.

Moms

Moms tas ut varje led i produktionskedjan och nästan alla varor och tjänster är skattepliktiga. Den generella skattesatsen är 25 procent. Två lägre skattesatser är tillätna inom EU, i Sverige beskattas livsmedel och hotelltjänster med 12 procent och nyhetstidningar, resor med kollektivtrafik och olika kulturella aktiviteter med 6 procent. Nettouppbördens av moms blir inkomst för staten och 2000 uppgick den till nästan 183 miljarder kr.

Punktskatter

Punktskatterna 2000 uppgick till nästan 86 miljarder kr. De energi- och miljörelaterade punktskatterna har ökat i betydelse under senare år och svarade 2000 för omkring 62 procent av den totala punktskatteuppbörden. I motsvarande mån har alkohol- och tobaksskatternas andel sjunkit. Mellan år 2000 och 2001 gjordes en intäktsneutral förskjutning från energi- till koldioxidskatt. Syftet med denna var att öka den samlade miljöstyrningen. Som ett led i strategin för en grön skatteväxling föreslås i budgetpropositionen hösten 2001 att koldioxidskatten på bränslen höjs med 15 procent. För drivmedel sänks samtidigt energiskattesatserna lika mycket som koldioxidskatten höjs. Omläggningen utformas så att skattebelastningen för tillverkningsindustrin, jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna blir oförändrad. Fordonsbeskattningens andel (exkl. skatt på drivmedel) är i stort sett oförändrad. Slutligen har tullmedlens fiskala betydelse för svenska staten helt upphört även om de fortfarande redovisas som inkomst i statsbudgeten. Tullmedel, särskilda jordbrukstullar och sockeravgifter tillfaller nämligen EU:s gemensamma budget efter avdrag med tio procent för respektive medlemsstats administrationskostnader.

Energi- och miljöskatterna inbringade sammanlagt nästan 51 miljarder kr under 2000, varav större delen hänförde sig till skatter på bensin och olja. Alkohol och tobaksskatterna uppgick till 18,7 miljarder kr, varav nästan 8 miljarder kr var tobaksskatt och nästan 11 miljarder kr var alkoholskatt. Fordonsskatterna utgjorde 7,3 miljarder kr, importskatter 3,8 miljarder kr och övriga punktskatter nästan 2,4 miljarder (lotteriskatt och reklamskatt stod för ungefär hälften vardera).

6 Särskilt om företagsbeskattning

I kapitlen 3-5 beskrivs det svenska skattesystemet utifrån olika skattebaser. I kapitel 6 ges en samlad beskrivning av företagsbeskattningen. Den skattemässiga termen för företagsbeskattning är inkomst av näringsverksamhet. En grundläggande princip för företagsbeskattning är att man utgår ifrån det bokföringsmässiga resultatet och en annan att den skall vara neutral i förhållande till olika företagsformer.

Företagsstrukturen i Sverige

Mycket stora företag är relativt sett vanligare och medelstora mindre vanliga i Sverige än i andra länder. Antalsmässigt dominerar de allra minsta utan anställda. De enskilda firmorna och aktiebolagen är de vanligaste företagsformerna i Sverige. När det gäller ekonomisk aktivitet är aktiebolagen helt dominerande och svarar för ca 90 procent av den totala omsättningen. De utlandsägda företagens andel av alla anställda i näringslivet uppgick år 2000 till 19 procent, vilket är en ökning med två procent jämfört med 1999 och mer än en fördubbling jämfört med 1990.

Skatt för juridiska personer

Den totala skatten för juridiska personer 1999 uppgick till 89 miljarder kr, varav aktiebolagen tillsammans med banker och försäkringsbolag svarade för 87 procent. Ett fåtal mycket stora bolag (0,03 procent) står för 39 procent av den totala skatten. Aktiebolagens samlade överskott för 1999 uppgick till nästan 192 miljarder och de ackumulerade underskotten till nästan 260 miljarder. Ett underskott som uppstår vid taxeringen får, om det inte kan kvittas mot en vinst, rullas vidare till kommande års taxeringar för att kvittas mot eventuella framtida överskott.

Fysiska personer som näringsidkare

Fysiska personer kan bedriva näringsverksamhet direkt, som enskild näringsverksamhet, eller indirekt via handelsbolag. Andelen med redovisade underskott 1999 var 41 procent bland de enskilda näringsidkarna och 33 procent bland delägarna i handelsbolag. De överskott som redovisas är oftast små. Reservationsmöjligheter finns i form av avsättning till expensionsmedel.

Nyföretagande

Under år 2000 startades 39 500 nya företag i Sverige, de flesta (drygt 33 000) inom tjänstesektorn. Variationen är dock stor inom olika branscher inom denna sektor: exempelvis ökade antalet nystartade företag med inriktning mot finansiell verksamhet och företagstjänster med 19 procent medan antalet nystartade företag inom handel, hotell och restauranger minskade med två procent. Enligt en mätning av antalet nyregistreringar hos Patent

och Registreringsverket minskade antalet nyregistrerade företag under första halvåret 2001 med 18,2 procent jämfört med samma period 2000.

7 Skatt och inkomstfördelning och förmögenhet

Detta kapitel är fokuserat på tre områden:

- inkomster som ett mått på den ekonomiska standarden och fördelning av inkomster mellan olika grupper av individer och hushåll
- den direkta beskattningen av individer och hur direkta skatter och bidrag omfördelar den ekonomiska standarden mellan olika grupper
- hushållens förmögenhet

Den direkta beskattningen av individen

År 1999 betalade en inkomsttagare i genomsnitt 35,2 procent av sin totala skattepliktiga inkomst i direkta skatter. Med direkt beskattning menas inkomstskatt, allmänna egenavgifter, egenavgifter för näringsidkare, förmögenhetsskatt och fastighetsskatt. Jämfört med 1991 – det första året efter skattereformen – är det en ökning med 6,2 procentenheter. Under perioden 1980–1999 har beskattningen blivit mindre progressiv, d.v.s. skillnaderna mellan skattesatserna i olika inkomstklasser har minskat. Egendomsbeskattningen (förmögenhets- och fastighetsskatten) har ökat i betydelse under samma period.

Den högsta marginalskatten, den andel i skatt som en inkomsttagare betalar på toppskiktet av sin inkomst, ökade kontinuerligt under perioden 1993–1998. Från och med 1999 har den dock minskat och år 2001 är den högsta marginalskatten 55,53 procent. Marginaleffekten, den effekt en inkomstökning har på skatten och olika bidrag och avgifter, är högst för ensamstående med barn och de äldsta pensionärerna.

Omfördelning genom skatter och bidrag

Skatter och transfereringar har som syfte att omfördela inkomster mellan grupper och mellan perioder av livet då försörjningsbördan och försörjningsmöjligheter varierar. Den disponibla inkomsten uppgick 1999 till i genomsnitt 83 procent av faktorinkomsten. En genomsnittlig familj betalade därmed 49 000 kr mer i direkta skatter än vad som gavs tillbaka i form av bidrag och ersättningar. Familjer med en årsinkomst under 150 000 kr fick mer i bidrag och ersättningar än vad de betalade i direkt skatt.

Inkomstfördelningen för individer och hushåll

Inkomstspridningen var ganska konstant under 1980-talet men har ökat under 1990-talet. Gruppen med allra lägst inkomster har minskat sina disponibla inkomster markant under 1990-talet medan gruppen med de högsta inkomsterna har haft en avsevärt bättre utveckling. Ka-

pitalinkomsternas betydelse har ökat, och ökade realisationsvinster förklarar en stor del av den ökade inkomstspridningen vissa år.

Inkomstutvecklingen har varit positiv för samtliga åldersgrupper under perioden 1996–1999. I åldersgruppen 23–29 år har inkomsterna ökat med närmare nio procent under 1999, den främsta orsaken till denna utveckling är att fler unga har inkomst av eget arbete och att lönerna har ökat reallt.

Hushållens förmögenhet

Förmögenhetsfördelningen är mycket ojämn bland hushållen; de tio procent rikaste stod för 61 procent av hushållens samlade förmögenhet 1997. Nettoförmögenhetens medianvärde för samtliga hushåll var 114 000 kr och det fanns nästan 300 000 taxerade miljonärer. Förmögenheten bestod till 58 procent av fastigheten och till 13 respektive 16 procent av bankmedel och aktier/aktiefonder.

8 Skatteskulder och uppbördsförluster

Uteblivna betalningar av påförda skatter leder till att det finns en differens mellan fastställda skatter och de skatter som betalas in - uppbördsförlusterna. Uppbördsförlusterna för inkomstskatt, arbetsgivaravgifter, moms och punktskatter uppgick 2000 till 4,5 miljarder kr eller 0,4 procent av det totala skatterna. Konkursernas omfattning har stor betydelse för hur stora belopp som restförs hos kronofogden. Antalet konkurser har de senaste åren successivt minskat från 21 200 år 1992 till 6 700 år 2000.

Skuldbalansen

Skattefordringarna exkl. dröjsmålsavgifter var drygt 31,5 miljarder kr vid utgången av 2000, varav 12,5 miljarder kr avsåg fysiska personer och 18,9 miljarder kr avsåg juridiska personer. Det fanns 210 000 fysiska personer och 64 000 juridiska personer med skatteskulder. Bland fysiska personer med skatteskuld är skulden mindre än 5 000 kr i 45 procent av skuldfallen, och över 1 miljon kr i 0,6 procent av skuldfallen. Den sistnämnda gruppens andel av totala skuldsumman uppgick till 29 procent. För fem procent av juridiska personer med skatteskulder översteg skulden 1 miljon kronor, men dessa svarar för hela 65 procent av de juridiska personernas totala skatteskulder.

9 Fel och fusk

Metoderna att försöka mäta skattefusket omfattning kan delas in i direkta och indirekta metoder. De direkta metoderna hämtar information från undersökningar med slumpmässiga urval. Indirekta metoder kan t.ex. vara att jämföra hushållens faktiska konsumtion med konsumtionsmönster i olika inkomstklasser och faktiskt deklarerad inkomst.

Svartarbetets omfattning

Riksrevisionsverket, RRV har, i två intervjuundersökningar, funnit att 11 till 14 procent utfört svart arbete. RRV uppskattade att det svarta arbetet motsvarar fem procent av det arbete som totalt utförs i Sverige motsvarande ett skattebortfall på 20 till 40 miljarder kr per år.

Storleken på den svarta sektorn kan uppskattas med hjälp av nationalräkenskaper genom den diskrepans mellan redovisade inkomster och utgifter som förekommer i samhället. En annan, ifrågasatt metod, är den monetära metoden vilken förutsätter att kontanter används för att dölja svarta inkomster.

Skattefusk kopplat till individernas finansiella tillgångar

Fusk vid redovisning av finansiellt kapital kan t.ex. bestå av oredovisade ränteinkomster, utdelningar och reavinst, överdrivna skuldräntor eller för lågt redovisad förmögenhet. Fusk med kapitalinkomster bedöms, till följd av kontrolluppgiftslämnande, vara relativt obetydligt när det gäller placeringar inom landet. Däremot har den friare rörligheten för kapital öppnat nya möjligheter till fusk genom placeringar utomlands.

Skattefusk i anslutning till punktskattebelagda varor

Incitamenten till undandragande av punktskatter är stora beroende på höga skatter och stora skillnader i beskattning mellan olika EU-länder. I och med inträdet i EU har möjligheterna till kontroll av införsel av varor försämrats vilket har lett till införsel utan korrekta dokument.

Svartsprit uppskattas svara för 13 procent av den totala alkoholkonsumtionen och består till hälften av hembränt och till hälften av smuggelsprit. Av starkspriten är hela 35 procent illegal och den skatt som skulle ha utgått vid samma konsumtion av beskattad sprit uppgår till två å tre miljarder kr. Det förekommer även illegal handel med cigaretter och, i mindre omfattning, med olja och bensin.

Internet och elektronisk handel

Transaktionskostnaderna vid elektronisk handel mellan länder är mycket lägre än vid traditionell gränshandel vilket ger en ökad risk för skattefusk i stor omfattning. Drivkraften för skattefusk vid elektronisk handel mellan olika länder är nämligen inte bara skillnader i skattesat-

ser utan också i priser exklusive skatt. Det är leverantören som skall betala svensk moms vilket dessutom är svårt att kontrollera. Än så länge är e-handeln till konsument av begränsad omfattning.

Skattefusk med revisionsresultat som uppskattningsmetod

Skatteförvaltningen genomförde 1992–1995 s.k. ÅSA-undersökningar (Årliga Statistiska Acceptansundersökningar) av olika grupper av skattskyldiga. Syftet var bl.a. att få kunskap om skatteundandragandet i dessa grupper. RSV har utnyttjat resultaten från dessa undersökningar i sin beräkning av det totala skattefelet.

RSV:s bedömning av skattefelets storlek

RSV uppskattade att det totala skattefelet år 1997 var 80–90 miljarder kr vilket motsvarar 5 procent av BNP eller 9 procent av de totala skatterna. Underlaget är nationalekonomiska beräkningar i kombination med egna kontrollresultat. En ny kalkyl har gjorts för 2000 som resulterar i ett uppskattat skattefel på 88 miljarder kr. I förhållande till uppskattningen år 1997 har svartarbetets omfattning beräknats till 4% (mot tidigare 5%) vilket motsvarar omfattningen enligt nuvarande nationalräkenskaper. Men därtill har tillkommit att ett värde nu satts på skatteförlusterna på kapital-placering utomlands. Skattefelet beräknas till drgt 4 procent av BNP motsvarande ca 8 procent av de totala skatteinkomsterna.

Skattefusket utbredning

Viktiga aspekter på skattefusket är inte bara värdet i pengar utan också hur många som fuskar och fusket orsaker och effekter. Utbudet av svartarbete har undersökts i ett flertal studier, inom Sverige och internationellt. I RRV:s undersökning från 1998 konstateras bl.a. att männen utför svart arbete i dubbelt så hög utsträckning som kvinnor samt att företagare och studenter är vanligast förekommande på den svarta arbetsmarknaden. Vad beträffar efterfrågan på svart arbete framgår av RSV:s enkätundersökningar att det är vanligast bland höginkomsttagare att anlita svart arbetskraft. Det är, både i RRV:s och RSV:s undersökning, ekonomiska drivkrafter som är de främsta orsakerna till svartarbete.

Skattefusket effekter är många och inte bara negativa. De allvarligaste skadeverkningarna bedöms inte vara förlorade skatteinkomster för staten, utan de negativa effekterna på samhällsmoralen och demokratins funktionsätt.

10 Skattekontroll och skattebrott

Genom skattekontrollen kan man upptäcka och åtgärda skattefusk. För att förhindra skattefusk finns ett straffrättsligt sanktionssystem, främst skattebrottslagen. Parallellt finns ett administrativt sanktionssystem med skattetillägg och förseningsavgifter.

Skattekontrollen

År 2000 fattade skattemyndigheterna drygt 700 000 beskattningsbeslut till följd av sin granskning. Det skattemässiga värdet av kontrollen uppgick till 4,5 miljarder kronor. En stor del av skattebrotten upptäckts i samband med skatterevisioner. Skatterevisionerna har dock minskat från över 18 000 per år i slutet av 1980-talet till drygt 6 000 år 2000.

Den preventiva effekten av skattekontrollen dvs. de skattskyldigas bedömning av risken för upptäckt vid skatteundrandragande och dess konsekvenser, bedöms som betydande.

Tillämpning av det administrativa sanktionssystemet

Skattetillägg påförs vid utebliven deklaration och vid oriktig uppgift i deklaration. Antalet beslut om skattetillägg år 2000 var nästan 290 000 och den totala summan av skattetillägg uppgick till 1,3 miljarder kr. Förseningsavgifter skall betalas om deklarationen inte lämnas i tid. Flest förseningsavgifter, 169 000 år 2000, påfördes den månatliga skattedeklarationen som avser mervärdes-skatt och arbetsgivaravgifter. Antalet förseningsavgifter vid den årliga taxeringen år 2000 var drygt 100 000, beloppsmässigt motsvarande 133 miljoner kr.

Tillämpningen av det straffrättsliga sanktionssystemet

Skattemyndighetens anmälningar av skattebrott har minskat över tiden. Under år 2000 gjordes knappt 1 800 brottsanmälningar jämfört med drygt 3 300 år 1983. År 2000 dömdes 372 personer för brott mot skattebrottslagen varav 102 personer fick fängelse.

Skattemyndigheterna biträder åklagare i skattebrottsutredningar

Sedan den 1 januari 1998 kan skattemyndigheterna under åklagarens ledning utföra brottsutredningar vid särskilda skattebrottsenheter (SBE). I de ärenden som SBE avslutat fanns brottsmisstankar mot drygt 300 personer år 1999, en siffra som ökat till drygt 550 år 2000 till följd av en stark utbyggnad av denna verksamhet.

11 Attityder till skattesystemet och skattemyndigheten

RSV har sedan mitten på 1980-talet genomfört stora enkätundersökningar om allmänhetens inställning till skattesystemet och till skattemyndigheternas sätt att arbeta. Den senaste undersökningen, som redovisas nedan, genomfördes under januari och februari 2001. Företagens attityder har undersökts två gånger, 1997 och 1999.

Inställningen till skattesystemet och skattefusk

Det är 44 procent av allmänheten som uppgett att de tycker illa om skattesystemet i stort, vilket är en något mindre andel än vid föregående undersökning 1998. Endast var femte svarande instämmer i att skattesystemet är enkelt. Däremot instämmer mer än hälften i att det är lätt att deklarera. Det är 60 procent av allmänheten som anser att omfattningen av fusk totalt sett är ett allvarligt samhällsproblem. Toleransen av andras skattefusk är låg (7 procent anser att det är OK att folk skattefuskar om de har en möjlighet till det), medan viljan att betala sin skatt är hög (endast 7 procent är inte beredda att betala sin skatt så länge alla eller nästan alla gör det).

Skattemyndighetens sätt att arbeta

Svarsmönstret är likartat inom de olika kvalitetsområdena. Mer positiva än genomsnittet är ofta de äldre, de lågutbildade och de med de lägsta inkomsterna. Mer negativa är särskilt privatanställda, höginkomsttagare och de som haft många kontakter med skattemyndigheten. En majoritet, 60 procent, av allmänheten är nöjd med skattemyndighetens sätt att arbeta. Resultatet är i princip oförändrat jämfört med förra undersökningen 1998. Olika kvalitetsområden gicks igenom och bäst betyg fick bemötandet, därefter sakkunskapen, tillgängligheten, hur lätt det är att kommunicera med skattemyndigheten och sist snabbheten i handläggningen och skattekontrollen. En majoritet av allmänheten, 51 procent, har förtroende för skattemyndigheten, medan 10 procent inte har det. Det innebär att förtroendet för skattemyndigheten har ökat sedan 1998, då 42 procent hade förtroende, och 12 procent inte hade det. Störst betydelse för om man har förtroende för skattemyndigheten har attityden till att skattekontrollen fungerar bra.

12 Administration av skattesystemet

Detta kapitel behandlar skatteadministrationen ur olika synvinklar: den politiska nivån, där skattepolitik och skattelagstiftning utformas, den egentliga skatteadministrationen och slutligen rättsväsendet.

Den politiska nivån

Inom riksdagen behandlas skattepolitiska frågor av skatteutskottet. Inom regeringen är det finansdepartementets skatteavdelning som utformar propositioner och lagtexter inom skatteområdet.

Skatteadministrationen

Till skatteadministrationen räknas huvuddelen av Riksskatteverket (RSV) och de tio regionala skattemyndigheternas verksamhet, liksom en stor del av kronofogdemyndigheternas arbete och Tullverkets uppbörd av moms, tullar m.m. vid import från länder utanför EU. Dessutom kan man räkna in Vägverkets uppbörd av fordonsskatt, tingsrätternas hantering av stämpelskatt och arvsskatt (överförs till Skm andra halvåret 2001) samt Ekonomistyrningsverkets arbete med inkomstredovisning och inkomstprognoser. Totalt arbetar ca. 10 800 personer med beskattning uppbörd och indrivning år 2001. Av dessa arbetar ca. 9 800 inom skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. Totala antalet fast anställda inom skatteförvaltningen och exekutionsväsendet var drygt 12 700 den 1/1 2001. Antalet årsarbetskrafter inom skatteförvaltningen 2000 var drygt 9 100.

Rättsväsendet

Rättsväsendets hantering av skatter avser dels tvister vid de allmänna förvaltningsdomstolarna, dels skattebrott som anhänggörs vid de allmänna domstolarna. Ekobrottsmyndigheten (EBM) fungerar, vid sidan av den vanliga åklagarmyndigheten, som en åklagarmyndighet som specialiserat sig på ekonomisk brottslighet, dit skattebrott räknas.

Skatteadministrationens kostnader

Kostnaderna för skattesystemet, varav merparten belöper på skatteförvaltningen, beräknades för 1992 till 4,7 miljarder kr, vilket motsvarade 0,5 procent av skatteinkomsterna.

13 Skatternas historia under 1900-talet

I detta kapitel beskrivs bl.a. förändringar av skatteadministrationen, men detta tas inte upp i sammanfattningen. Samhället, och därmed skatterna, har förändrats till oigenkännlighet under 1900-talet. Produktionen har mångdubblats och en allt större del av de samlade resurserna tas i anspråk för offentliga tjänster, socialförsäkringar respektive omfördelning. Skattekvoten har stigit från 8 procent vid det förra sekelskiftet till över 50 procent vid millenieskiftet 2000.

Perioden 1900–1950

I början av 1900-talet var tullar och acciser (punktskatter) statens viktigaste inkomstkälla men inkomstskatten expanderade mest. Mellan 1900 och 1940 steg skattekvoten från 8 till 15 procent. Två uppbördsreformer genomfördes under perioden 1917 respektive 1947. Vid den senare övertog staten ansvaret för debitering och uppbörd av alla skatter och avgifter. Preliminär skatt infördes.

Perioden 1950–1975

Under efterkrigstiden steg skattetrycket successivt för att finansiera den allt större offentliga sektorn. Först på 1960-talet blev dock skattetrycket i Sverige märkbart högre än i andra länder. Inkomstskatten steg och även den indirekta beskattningen blev allt viktigare. Omsättningsskatten återinfördes 1960 och ersattes 1969 av en mervärdesskatt, moms. Skattekvoten steg från 21 procent 1950 till 40 procent 1970.

Perioden efter 1975

Skatteuttaget fortsatte att stiga snabbt under 1970-talet och skattekvoten 1977 var 53 procent. Under 1980-talet varierade skattekvoten mellan 50 och 55 procent. Skattesystemet möjliggjorde olika former av skatteplanering vilket medförde ett behov att reformera beskattningen. Detta skedde främst genom skattereformen 1990/91. Reformen innebar sänkta skattesatser som finansierades genom bredare skattebaser och höjda indirekta skatter.

14 Svenska skatter i internationell jämförelse

I kapitel 14 jämförs skatterna i Sverige med skatterna i övriga länder i EU och OECD. Det är dock viktigt att vara medveten om att det finns skillnader i regelsystem mellan olika länder vilket gör jämförelser svåra. Även statistikens kvalitet varierar mellan länderna.

Jämförelser av BNP

Bruttonationalprodukten, BNP, används ofta för att beskriva levnadsstandarden. För att komma ifrån skillnader i BNP som beror av skillnader i ländernas prisnivåer kan man använda s.k. köpkraftsparitetstal (PPP, purchasing power parities). Sverige kom 1999, när det gäller BNP per invånare mätt i PPP, på 16:e plats i en rangordning av 29 OECD-länder.

Skattekvoten

Skattekvoten, de totala skatternas andel av bnp, brukar användas för att studera skattestrukturen i olika länder. I Sverige, där många transfereringar är beskattade, blir skattekvoten högre än i andra länder. Likaså ingår de lagstadgade socialavgifterna som en del i skattekvoten i Sverige. I en del andra länder, där sådana avgifter tas ut efter avtal med arbetsmarknadens parter, blir skattekvoten lägre. Skattekvoten i Sverige var 52 procent 1998, vilket kan jämföras med genomsnittet för EU och OECD på 41,3 respektive 37 procent.

Skatt på arbete

Ett sätt att göra internationella jämförelser som är mer neutrala i förhållande till hur skatte- och bidragssystemen är uppbyggda är att mäta den disponibla inkomsten (bruttolönen minus inkomstskatt plus transfereringar, i procent av bruttolönen). Sverige ligger här ganska lågt. I fem länder, Danmark, Tyskland, Belgien och Finland, får en ensamstående industriarbetare med en genomsnittlig lön mindre kvar än i Sverige. För den som är gift med två

barn är den disponibla inkomsten lägre i endast Danmark och Finland.

Den högsta marginals-katten i Sverige är bland de högsta i oecd och inträder vid en lägre nivå än i de flesta andra länder. För medelinkomsttagare är dock marginalskatterna inte särskilt höga i Sverige. De allra högsta marginals-katterna, både för hög- och medelinkomsttagare, finns i Danmark, Belgien, Tyskland och Finland.

Skatt på kapital

Skattebaserna i kapitalbeskattningen är rörliga vilket sätter gränser för hur hög den kan vara utan att kapitalet flyttar utomlands. Skatten på reavinster är betydligt högre i Sverige än i resten av EU-länderna. Endast ett fåtal länder, däribland Sverige, har förmögenhetsskatt. Även om skattesatsen för företagets vinster är förhållandevis låg i Sverige, gör dubbelbeskattningen - utdelningsinkomster beskattas först hos företagets och sedan hos aktieägarna - att skattesatsen blir relativt hög.

Skatt på varor och tjänster

EU har fastställt miniminivån för normalskattesatsen på moms till 15 procent. Medlemsländerna kan dock tillämpa två reducerade skattesatser vilket gör att moms-skattesatserna varierar kraftigt inom EU. Sverige har tillsammans med Danmark den högsta normala momsskattesatsen bland EU-länderna, 25 procent.

EU:s punktskattesystem omfattar gemensamma regler för beskattning av bränslen, alkohol och tobak. Sveriges punktskatter på bensin ligger nära genomsnittet för EU. När det gäller vin och sprit har Sverige de högsta skattesatserna i EU, närmast efter kommer Finland och Storbritannien (både vinskatt och spritskatt) samt Irland (vinskatt) och Danmark (spritskatt). Tobaksskatten i Sverige ligger under EU:s miniminivå, vilket är tillåtet under en övergångsperiod. Att priset på cigaretter fortfarande är högt i Sverige beror dels på priserna före skatt, d.v.s. tillverkningskostnader och handelsmarginaler, och dels på den höga momsen.